

За книгата:

Владимир Сабоурин. *Студии*. 2023, 750 с., ISBN: 9786199178348.
[Vladimir Sabourin. *Studies*. 2023]

Мария Ендрева / Maria Endreva
Софийски университет „С Климент Охридски“ / Sofia University St. Kliment
Ohridski

В това издание Владимир Сабоурин е събрал писани от него студии с литературна критика през периода 2002-2022 г. Намерението, което стои зад това начинание, не е изяснено в предговор или в обяснителни бележки. Вероятно то е мислено като някакъв вид равносметка на изминалите двадесет години. Дали това са вече публикувани текстове или излизат за първи път, също не е указано. Подобна неяснота цари и по отношение на последователността на поместените статии и студии. Може да се предположи, че те са подредени хронологично, но повечето текстове не са датирани, а последният носи дата 2019 г., което не е край на зададения период. С оглед на казаното, в това издание авторът вероятно отдава значение единствено на отделните текстове и на факта, че ги прави по-достъпни за публиката, а не на концептуалното им обединение в една цялост, показвайки ни отделни етапи в развитието си като критик.

Липсват обичайните и необходими за цитиране данни относно издателството и града на издаване на книгата. Това извиква предположението, че се касае за „Самиздад“, което не е необичайна практика в литературоведските среди, но тя има както предимства, така и недостатъци. Със своите близо 750 страници книгата има внушителен външен вид, твърди

корици, оригинално оформление с изчистен дизайн, необичаен, почти квадратен формат и красива типография на корицата. Тя определено привлича вниманието и провокира да я отвориш.

Сборникът съдържа петнадесет отделни студии и статии, като дължината им варира от 15 до над 100 страници. Тематично те са разнородни и обхващат широк спектър от проблеми не само в съвременното литературознание, но хвърлят интердисциплинарни мостове към философията, естетиката, литературната социология и други хуманитарни дисциплини. Голямо внимание заслужават текстовете, посветени на теоретични въпроси като текста за понятието „произход“, за възникването на формата, генеалогия на пикаро и др., в които авторът прави своеобразни културологични изследвания на тези понятия.

Сред писателите и поетите, на които са посветени изследвания, са Димчо Дебелянов, Маркиз дьо Сад, Херман Мелвил, Ернст Юнгер, Достоевски, Ницше и др. Не само разнообразието от автори, но и широкият теоретичен инструментариум, с който борави Сабоурин в предимно компаратистичните си изследвания са впечатляващи, тъй като няма студии, които да повтарят използваните в предишни текстове теоретични постановки.

В студиите си Сабоурин често стъпва на немскоезичната философия и литературна традиция, но задълбочено познава и испанската, френската и руската литература, като с лекота прави съпоставки и хвърля мостове между представители от различни националности в рамките на едно и също или различни по епоха течения. Анализите са с отявлен философски привкус и обглеждат изследваните проблеми със завидна дълбочина.

Ще се спра на три студии, в които Сабоурин се показва като познавач на немскоезичната литературна и литературоведска традиция. Те са „Понятието за произход“; статията, посветена на литературната социология на френския класицизъм на Ерих Ауербах; и студията за идентификацията на юриста и политически философ Карл Шмит с литературния герой на Херман Мелвил Бенито Серено.

В студията си, проследяваща философията на понятието за произход, Сабоурин навлиза в полетата на философското тълкуване, като проследява връзката между възникването на субекта, nihilism и концепцията за вечното завръщане на Ницше, които представляват основни маркери на модерността. Те обемат основната част от текста. Във въвеждащата част авторът използва основополагащи за модерността текстове като Кантовото съчинение „Що е Просвещение?“ и неговите „Критики“ или просвещенската философия на Жан-Жак Русо, които показват как Просвещението започва с критика на митовете, за да завърши с критика на собствената си, свързана с произхода идея за социално неравенство, противопоставяйки ѝ идеята за естественото право, възникнала по време на хуманизма през XV и XVI век. Много

ясно е изведено принципното положение, че търсенето на произхода не е само търсене на идентичност, а попада в центъра на политическата идея за критиката на неравенството, което е една от важните тези, които читателят може да запомни от тази студия.

Поантирано е показана връзката на темата за произхода с концепциите на Просвещението и на цялата модерност. „Античното и модерното Просвещение започват като критика на митовете в качеството им на разкази за произхода“ (с. 25), от което следва пренасянето на произхода на модерния субект в самия себе си, а това е основополагаща черта на модерността с всички усложнения, произтичащи от нея за оформянето на нови културни и естетически форми.

Предметът на изследване в тази студия всъщност са пикаресковите романи и Ницше, като изграждането на връзка между тях е оригинална, но превесът на Ницше в студията е видим. Тази широка асоциативност е типична за стила на Сабоурин. Неговото писане е изпъстрено с непрекъснати позовавания на философски концепции от различни епохи, които по оригинален начин създават изненадващи, но много логични връзки, до които авторът е стигнал в изследователския процес. Въпреки това смятам, че понякога са твърде много и не толкова подходящи, като например двукратното привличане на Емилиан Станев, чийто текст според автора има отношение към темата за синкретичното, възвръщащо се време, но едва ли се оправдава мястото му в основната линия, засягаща „произхода“ и връзката му с испанския пикаресков роман и опитите за преодоляването на нихилизма при Ницше.

Макар че винаги завръща читателя към основната линия на текста, Сабоурин веднага пак я напуска, за да почерпи аргументи от различни извори и да даде примери от различни епохи, произведения и автори, за да се върне пак към основната идея на текста. По този начин се получават отделни студии в самата студия по въпросите за нихилизма, идеята за вечното завръщане на същото и др. Четенето изисква непрекъснатата читателска рефлексия и по този начин четящият достига заедно с автора до направените изводи. Линиите на аргументация са солидни и лично у мен не предизвикаха несъгласия с предложените тълкувания, а напротив останах с усещането за допълване и обогатяване на собствената ми гледна точка.

Като германистка не мога да не отбележа една дразнеща грешка, най-вече заради декларативността, с която явно е замислена като корекция на съществуващата традиция. Става дума за изписването на името на немския философ Фридрих Ницше. Недопустим от гледна точка на немската фонетика и на българския фонетичен правопис е изборът на Вл. Сабоурин, името на Ницше, нем. Nietzsche да се транслитерира – и то само частично – във вариант „Нитцше“, тъй като комбинацията от букви „tz“ в немския език има фонетична стойност на един, а не на два звука, който се предава на български с буквата „ц“. Изписването му с две букви

представлява груба фонетична грешка, нехаеща за фонетичната стойност и самоволно следваща принципа на транслитерацията. Освен че води до звукова грешка, транслитерацията не е приложена последователно, тъй като е немислимо последващата комбинация от букви „sch“ също да се транслитерира. От тази гледна точка единствено транскрипцията е възможен вариант за предаване на името. Допустимо от фонетична гледна точка е произнасянето на комбинацията от съгласни tzsч като „цш“ или като „ч“, т.е. звуковата стойност може да бъде изговорена и като „Ницше“ или „Ниче“, дори фонетично още по-коректно с дълго „и“ като „Нийцше“ или „Нийче“. Вариантите с „ч“ в този конкретен случай, както и дългото „и“ без изключение, не са се наложили в българската традиция и затова остава единствено общоупотребяваното Ницше¹. Смятам, че на подобни грешни опити за „корекция“, която нарушава принципите както на транслитерирането, така и на транскрибирането, трябва да се дава отпор. Несъобразяване с традицията виждаме и в изписването на други имена като това на Вирджиния Улф като Уулф, Пиер Корней като Пьер и др. И тук се вижда липсата на сериозна редакторска намеса в текстовете, която нямаше да допусне подобни грешки, ако книгата беше излязла в утвърдено академично издателство.

Текстът за литературната социология на Ауербах по отношение на мълчанието на „народа“ по времето на френския класицизъм е интересен заради анализа, който Владимир Сабоурин прави на специфичното за Ауербах пречупване на погледа към „народа“ през очите на така наречената „буржоазия на образованието“, сблъскващ се с понятието за народ на националсоциализма. При този анализ авторът на статията прави и много уместни препратки към българската действителност в посткомунистическия период. Сабоурин за пореден път в рамките на тази книга показва ерудиция и я използва продуктивно в извеждане на поантирано знание, в случая за разкриване на понятието „народ“ и „публика“. При сравнението на концепцията за народ на Ауербах с тази на Михаил Бахтин, което авторът прави, се очертават важни находки. За разлика от Бахтин, който приема народното тяло като несломимо и всеприсъстващо в културните процеси, Ауербах отчетливо предупреждава за последователното отсъствие на „народа“ в целия период на възникване на модерността и по този начин насочва вниманието към екстатичната поява на „народа“ в тоталитарните режими като националсоциализма и марксистко-съветския комунизъм, където е поставен в центъра на политическата идеология. Изключително ценни са връзките между поетиката (примерно на драматичните единства на време, място и действие) със социологическата „чуждост на народа“

¹ По този въпрос. срв.: Парашкевов, Борис: *Българска транскрипция на немски имена*. София: Изток-Запад 2015, с. 62. [Parashkevov, Boris: *Balgarska transkriptsiya na nemski imena*. Sofia: Iztok-Zapad 2015, s. 62].

(с. 414). Едва с разпадането на средновековния мироглед на единство, гарантирано от единността на Божията истина и единния „християнски народ“, грижата за осигуряването на „единствата“ се явява като наложителна в драмата на класицизма. Тези интересни наблюдения водят до подмяната на „народа“ с „публиката“, която може да бъде социологически установена като основополагащ фактор на модерността, който различава драмата на класицизма от на пръв поглед парадигматичната ѝ еднаквост с концепцията на Античността.

Третата студия, на която ще се спра накратко е „В съучастничество с черните: *Бенито Серено*“ съгласно Карл Шмит, Карл Шмит съгласно *Бенито Серено*“. Тематично тя прави значителен скок, пренасяйки ни в изследване за употребата на написаната в средата на XIX век новела на Херман Мелвил „Бенито Серено“ (1856) от правозащитника и политически философ Карл Шмит, който работи като водещ юрист в националсоциалистическа Германия в първите години на режима. След войната Шмит попада в американски плен и е подложен на множество разпити, при които се очертават интересни находки на идентифициране на обвинения с литературния персонаж Бенито Серено, които Вл. Сабоурин анализира. С помощта на тази студия читателят може да навлезе в ситуацията на следвоенна Германия със случая на Шмит, който е интерниран и санкциониран по законите за денацификацията заради колаборацията си с националсоциалистическия режим. Сабоурин сам дефинира текста си като „преброждане на онези оазиси на ужаса“, където „модерност и терор се срещат“ (с. 570). Идентификацията на Шмит с Бенито Серено се осъществява в кореспонденцията му с писателя Ернст Юнгер, на която обстойно е обърнато внимание. Чрез изграждането на ситуация на символа, привличайки образа на литературния герой, Шмит се опитва да оправдае действията си по време на режима. От тази гледна точка, авторът на студията добре разкрива и проследява стратегиите на Шмит за запазване на живота и честта си чрез отчасти литературни похвати. Сабоурин анализира качествата на третоличния разказвач в новелата на Мелвил и други формални характеристики на текста и героя Серено, за да очертае реакциите и интенциите на Шмит. Този тънък момент на психологическо разкриване на стратегиите на един юрист, използващ литературна творба като опит да сподели ситуацията си с външния свят е интересен сам по себе си и представлява оригинално литературоведско изследване.

В обобщение мога да кажа, че книгата на Владимир Сабоурин „Студии“ ще събуди интереса основно на литературоведи и на изкушени в литературата и философията неспециалисти, които се занимават с избраните от него автори или културноисторически понятия. Студиите са на оригинална тематика и в повечето случаи покриват не само тесния периметър на избрания предмет на изследване, а се ситуират в един по-широк времеви, идеологически или естетически контекст и по този начин предлагат не само частен, но и по-

обзорен поглед на протичащите трансепохални културни процеси, което води до обогатяване на читателя не само с интересни теми, но и с нови концепции и подходи към литературните текстове.